

KASTEN ÖLDÜRME SUÇUNUN ESKİ EŞE KARŞI İŞLENMESİ

PERPETRATION OF WILFUL HOMICIDE AGAINST FORMER SPOUSE

Hakemli Makale

Elif Dönmez*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	596
I. GENEL OLARAK KASTEN ÖLDÜRME SUÇU	597
II. KASTEN ÖLDÜRME SUÇUNUN EŞE KARŞI İŞLENEN NİTELİKLİ HALİ	599
III. ESKİ EŞİN MAĞDUR OLAMAYACAĞI YÖNÜNDEKİ UYGULAMA	604
IV. ESKİ EŞİN DE MAĞDUR OLABİLMESİ GEREKTİĞİ YÖNÜNDEKİ GÖRÜŞ	607
V. ESKİ EŞE KARŞI İŞLENEN KASTEN ÖLDÜRME SUÇUNDA NAMUS SAİKİ, TÖRE SAİKİ VE HAKSIZ TAHRİK	613
VI. ULUSLARARASI HUKUKTAN KAYNAKLANAN YÜKÜMLÜLÜKLER	619
SONUÇ	623
KAYNAKÇA	624

ÖZ

Türk Ceza Kanunu ve Yargıtay içtihatları ile eşe karşı işlenen öldürme suçu, kasten öldürme suçunun ağırlaştırılmış cezayı gerektiren nitelikli hali kabul edilmesine rağmen aynı suçun eski eşe karşı işlenmesi suçun temel hali ile cezalandırılmaktadır. Büyük bir bölümü tamamen aynı saiklerle işlenmesine rağmen eşe karşı işlenen öldürme suçunun daha ağır bir cezayla cezalandırılması, adeta boşanmayı başarabilmiş kadınlara getirilmiş bir ceza niteliğindedir. Ayrıca Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın web sitesinde yer alan “Kadına ve aile bireylerine yönelik şiddet” tanımında şiddetin “çocuk, eş, eski eş, yakın akrabalar gibi aile bireyleri arasında” gerçekleştiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda, kamu mercileri nezdinde eski eşin de özel korumaya ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen kanunun eski eşe

DOI: 10.32957/hacettepehdf.782447

Makalenin Geliş Tarihi: 27.07.2020

Makalenin Kabul Tarihi: 26.09.2020

* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Yüksek Lisans öğrencisi.

E-posta: elifdonmez19@marun.edu.tr

ORCID: 0000-0002-2421-6434

Bu çalışma Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği İlkeleri'ne uygun şekilde hazırlanmıştır.

yönelik koruma getirmemesi toplum vicdanını rahatsız etmekte olup farklı mecralarda konuyla ilgili kanun değişikliği talepleri dile getirilmektedir.

Bu çalışmada; konunun sosyolojik temelleri üzerinden hukuki boyutu ve mevzuat üzerinde yapılması gereken değişiklikler, ilgili suçun töre saiki ile veya haksız tahrik etkisinde işlenmesi, Türk ceza mevzuatının uluslararası anlaşmalar karşısındaki sorumluluğu ve bu metinlere göre revize edilmesi gerekliliği tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kasten öldürme, eski eş, kadına şiddet, uluslararası anlaşmaların Türk ceza hukukundaki yeri, töre cinayetleri.

ABSTRACT

Although the crime committed against the spouse is accepted as a qualified form requiring intensified punishment according to the Turkish Criminal Code and the case-law of the Supreme Court, the same crime committed against an ex-spouse is punished with the basic form of the crime. Despite the fact that most of them are committed with the same motives, punishing the murder of the spouse more heavily is almost a punishment for women who have managed to divorce. In addition, on its website, the Ministry of Family, Labor, and Social Services defines “violence against women and family members” as violence which takes place among family members such as children, spouses, ex-spouses, and close relatives. In this context, it is detected by public authorities that ex-spouses need special protection. Despite this fact, the absence of protection of ex-spouses in criminal code disturbs the conscience of the society and requests for changes in the law are being expressed in different channels.

In this study, the legal extent of the subject on the sociological basis and the changes to be made on the legislation, the related crime being committed with the motive of the custom or under the effect of unfair provocation, the responsibility of the Turkish criminal legislation against international agreements, and the need of revising it according to these texts were discussed.

Keywords: Wilful homicide, former spouse, violence against women, the place of international agreements in Turkish criminal law, honor killings.

GİRİŞ

Resmi olmayan verilere göre 2019 yılında Türkiye’de 474 kadın öldürülmüş olup bu ölümlerin %5’inde failin ölen kadınların eski eşleri olduğu tespit edilmiştir². Aynı istatistik uyarınca bu ölümlerin %29’unda fail, ölen kadınların olay anındaki eşidir.

Konuya ilişkin sosyal araştırmalar ortaya koymuştur ki, duygusal beraberlik sırasında veya sonrasında işlenen kadın cinayetlerinde failin temel öldürme sebebi terk edilmiş olmak veya terk edilme korkusudur. Ülkemizde öldürülen kadınların büyük çoğunluğu, eşinden boşanmak veya terk etmek isteyen kadınlardır. Eşini öldüren erkeklerin önemli bir bölümü de kıskançlık veya namus adına cinayet işlemektedir³.

Konunun ceza hukukunu yakından ilgilendiren noktalarından biri şudur ki, kanunun lafzı ve Yargıtay içtihatları uyarınca öldürme eylemi boşanma isteği nedeniyle gerçekleşse bile evlilik henüz bitmemişse fail TCK md. 82/1-d uyarınca kasten öldürme suçunun nitelikli halinden cezalandırılarak ağırlaştırılmış müebbet hapse mahkûm edilmektedir. Oysaki evlilik bittikten sonra eski eşe karşı işlenen öldürme suçlarının çok büyük bir bölümü de aynı saiklerle işlenmesine rağmen fail TCK md. 81 uyarınca kasten öldürme suçunun temel şeklinden sorumlu tutularak müebbet hapis cezası almaktadır.

Yakın zamanda medyada “Emine Bulut cinayeti” adıyla paylaşılan, sanığın boşandığı eşi Emine Bulut’u öldürdüğü olayda da sanığın eşi ile evli iken bu eylemi gerçekleştirmesi halinde ağırlaştırılmış müebbet ile cezalandırılacakken boşandığı eşini öldürmesi olayında müebbet hapis ile cezalandırılması, kadına karşı işlenen cinayetlerin çoğunun boşanmış oldukları eşleri tarafından işlendiği gerekçesiyle çeşitli mecralarda eleştirilmiştir⁴. Kırıkkale Barosu Kadın Hakları Komisyonu ilgili yargılamaya ilişkin olarak 26.08.2019 tarihinde yaptığı basın açıklamasında,

² <http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2889/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2019-raporu> (erişim tarihi: 11.08.2020)

³ KOLBURAN, Şahide Güliz, “Kadın Cinayetleri Konusunda Nedensel Bir Değerlendirme: Sahip Olma Güdüsü”, **Adli Tıp Bülteni**, Yıl: 2017, Sayı: 22/3, (s. 194 - 199), s. 195.

⁴ <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/emine-bulut-cinayeti-kararinda-tartisma-neden-agirlastirilmis-muebbet-degil-5402940/> (erişim tarihi: 11.08.2020)

“Üzerinde durmak istediğimiz diğer bir konu bu tür boşanan eski eş cinayetlerinin kanunda belirtilen kasten öldürme suçunun nitelikli halleri arasında yer almamasıdır. Kanunda eşe karşı işlenen öldürme eylemi nitelikli hal olarak kabul edilirken eski eşe karşı yapılan öldürme eyleminde böyle bir nitelikli halin uygulanmaması özellikle son yıllarda ardı arkası kesilmeyen eski eş terörünü önlemekte yetersiz kalmaktadır. Buradan Kırıkkale Barosu Kadın Hakları Komisyonu olarak yetkili mercilerin hepsine çağrıda bulunuyoruz. Türk Ceza Kanunu Madde 82’de yer alan öldürmenin nitelikli halleri arasına eski eş kavramının eklenmesini ve kadın cinayetlerinde uygulanan takdiri indirimin tamamen kaldırılmasını talep ediyoruz.”⁵

ifadeleriyle ilgili hükmü eleştirmiş ve kanun değişikliği için çağrıda bulunmuştur.

I. GENEL OLARAK KASTEN ÖLDÜRME SUÇU

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Kasten öldürme” suçunu düzenleyen 81. maddesi, “Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.” şeklindedir.

Bu suçla korunan hukuki değer, kişinin yaşam hakkıdır. Yaşam hakkı; doğal, dokunulamaz, devredilemez ve vazgeçilemez nitelikte bir hak olması itibariyle ulusal ve uluslararası metinlerle garanti altına alınmıştır. Anayasa md. 17/1; “Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.”, AİHS md. 2/1 ise “Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur.” ifadeleriyle yaşam hakkını ilk sırada korumuştur. Gerçekten de yaşam hakkı elinden alınan kişinin diğer hiçbir hakkını kullanamayacak olması sebebiyle yaşam hakkı hiyerarşik olarak tüm hakların üstünde yer almaktadır.

Suçun maddi unsurlarına ilişkin olarak, temel şeklin fail ve mağdurunun herkes olabileceği söylenebilir. Buna karşılık, aşağıda detaylı olarak inceleneceği üzere suçun altsoy, üstsoy, kardeş veya eşe karşı işlenmesi hali daha ağır şekilde cezalandırılmaktadır.

⁵ <http://www.kirikalebarosu.org.tr/Detay.aspx?ID=120117> (erişim tarihi: 11.08.2020)

Suçun konusunu, başka bir insanın hayatı oluşturur. Bu bakımdan suç ancak sağ ve tam doğumla dünyaya gelmiş olup hayatını sürdürmekte olan ve fail dışındaki bir kişiye karşı işlenebilir.

Kasten öldürme suçu fiil unsuru bakımından serbest hareketli bir suçtur. Kişi hayatını sonlandırmaya yönelmiş herhangi bir hareket ve araçla işlenebilir⁶. Suç bakımından önemli olan yalnızca fiilin ve aracın ölüm neticesini meydana getirmeye elverişli olmasıdır. Fiilin veya aracın elverişsiz olup, başka sebeplerle birleşerek ölüm neticesini meydana getirmesi halinde öldürme suçu meydana gelmez⁷.

Kasten öldürme, kanunumuzda neticeli bir suç olarak düzenlenmiştir. Suçun meydana gelebilmesi için ölüm neticesinin oluşması şarttır. Son olarak, pek tabii ki suçun oluşabilmesi için ölüm neticesi ile failin fiili arasında illiyet bağı olması ve ölüm neticesinin objektif olarak faile isnat edilebilmesi gerekmektedir.

Suçun manevi unsuru bakımından kast aranmaktadır. Neticenin fail tarafından öngörülmesi ve buna rağmen fiilin işlenmesi yeterli olup, neticenin ayrıca fail tarafından istenmesi beklenmez. Failin kastı doğrudan olabileceği gibi, olası kast da olabilir⁸. Bu noktada esas tartışma, failin kastının öldürmeye mi yoksa yaralamaya mı yönelik olduğuna ilişkin bir ispat problemidir. Zira failin kastının yaralamaya yönelik olmasına rağmen mağdurun ölmesi halinde ortaya çıkacak olan suç kasten öldürme değil neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama olacaktır. Kastın hangi neticeye yönelik olduğuna ilişkin tartışmada Yargıtay'ın yerleşik içtihadı uyarınca belli bir şablon uygulanmakta ve fail ile mağdur arasında husumet olup olmadığı, aracın elverişliliği, mağdurdaki darbe sayısı ve şiddeti, darbe vurulan bölgelerin hayati önemi, failin davranışlarına kendiliğinden mi yoksa bir engelden dolayı mı son verdiği, failin suç aletini kullanım biçimi ve olay öncesi,

⁶ ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAKSIZ, Pınar, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 14. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 111; TEZCAN, Durmuş / ERDEM, Mustafa Ruhan / ÖNOK, Murat R., **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, 17. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 138-141.

⁷ KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 2. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 33.

⁸ KOCA / ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, 2015, s. 41; ÖZBEK / DOĞAN / BACAKSIZ, **Özel Hükümler**, 2019, s. 149 - 150; TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, 2019, s. 176.

esnası ve sonrasında failin ölene yönelik davranış ve sözleri gibi hususlar araştırılmaktadır. Bu ölçütler doktrin tarafından da benimsenmektedir⁹.

Suçun hukuka aykırılık unsuru bakımından, Anayasa’da belli hallerde gerçekleştirilen öldürmeye yönelik eylemlerin yaşam hakkı ihlali sayılmayacağı kabul edilmiştir. Bu haller meşru müdafaa, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması ve sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleridir. TCK’da da görevin ifası, meşru savunma, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası; kasti öldürme fiilleri için hukuka uygunluk sebebi olarak sayılmıştır. Bu hükümler dahilindeki eylemler hukuka uygun kabul edilecek ve suç oluşturmayacaktır.

II. KASTEN ÖLDÜRME SUÇUNUN EŞE KARŞI İŞLENEN NİTELİKLİ HALİ

Cinsiyet rolleri, uzun yıllardır dünyada öldürme eyleminin başlıca sebeplerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kadın cinayetlerinin cinsiyet rollerine ilişkin uzun yıllar önce yerleşmiş önyargıların bir sonucu olduğu ve bu yargılar değiştirilmeden sonucun engellenemeyeceği fark edilerek, eğitimden siyasete toplumların her düzeyinde yerleşen algıların kırılması amacıyla çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

“Femicide” kavramı, kadın cinayetlerinin keskin artış gösterdiği 70’li yıllardan beri uluslararası terminolojide kullanılmaktadır. 1992’de konuyla ilgili yayınlanan ilk antolojide kavram, “erkekler tarafından nefret, küçümseme, zevk veya sahiplenme güdüsüyle işlenen kadın cinayetleri” olarak karşılık bulmuş, raporda ayrıca bu tip cinayetlerin temelde kadın-erkek eşitsizliğine dayandığı ifade edilerek kültürel normların şiddet kullanımı üzerindeki etkisine vurgu yapılmıştır¹⁰. 2006’da Birleşmiş Milletler

⁹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 2008/1-88 E., 2008/184 K., 08.07.2008; KOCA / ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, 2015, s. 45.

¹⁰ RADFORD, Jill / RUSSELL, Diana E. H. (eds), **Femicide: The Politics of Woman Killing**, Twayne Publishers, Buckingham, 1992.

Genel Sekreterliği, “femicide”ı “kadının kadın olduğu için öldürülmesi” olarak nitelendirmiştir¹¹. Bu kavramsallaştırma, kadın cinayetlerinin önlenmesi amacıyla yapılan toplumsal çalışmalar bakımından dönüm noktası niteliğindedir.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi’nin cinayetlere ilişkin raporu, 2017 yılında Dünya genelinde her sekiz cinayetten birinin kişinin duygusal birliktelik içinde olduğu partneri tarafından işlendiğini¹², kadın cinayetlerinin ise %34’ünde failin mağdurun partneri olduğunu¹³ ortaya koymuştur.

Kadın cinayetlerinin özellikle Türk toplumundaki en yaygın biçimi, eşin veya duygusal beraberlik yaşayan kişinin öldürülmesidir. Failin erkeklik algısının yarattığı baskı, yetersizlik ve öfkeyi en yakınındaki kişiye yöneltmesi olarak açıklanabilecek bu cinayetler genellikle kıskançlık, namus gibi saiklerle işlenmektedir.

Türkiye’de kadın cinayeti işleyen erkek hükümlülerin psikososyal karakterlerini analiz etmeye yönelik olarak yapılan bir çalışma, bu kişilerin belli bir prototip çizmediğini, ancak göç faktörü ve cinsiyet rollerinin kadın cinayeti işleyen ve işlemeyen erkekler arasındaki başlıca ayrımı teşkil ettiğini ortaya koymuştur¹⁴. Bu çalışmalar yoluyla kadın cinayetlerinin toplumun her kesiminden erkek tarafından işlendiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

TCK md. 82/1-d;

¹¹ United Nations Office on Drugs and Crime, **Global Study on Homicide 2019**, Booklet 5, s. 23; https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_5.pdf (erişim tarihi: 11.08.2020)

¹² Booklet 5, s. 18.

¹³ United Nations Office on Drugs and Crime, **Global Study on Homicide 2019**, Booklet 1, s. 24; <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet1.pdf> (erişim tarihi: 11.08.2020)

¹⁴ TOSUN ALTINÖZ, Şengül, “Femicide: Psychosocial Characteristics of the Perpetrators in Turkey”, **International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology**, Yıl: 2018, Sayı: 62/13, (s. 4174–4186). Sadece kadın cinayetlerine yönelik olmaksızın Türkiye’de kasten öldürme suçu işlemiş erkek faileri inceleyen diğer bir çalışma da bu failerin yaş, medeni durum ve eğitim düzeyleri arasında anlamlı benzerlik bulunmadığını doğrulamaktadır: ARDUÇ, Nazmiye, “**Türkiye’de Kasten Adam Öldürme Suçunu İşlemiş Failerin Kişilik Yapılarının Analizi ve Öldürme Suçunun Yordayıcılarının İncelenmesi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016. İzmir ili özelinde yapılan bir diğer çalışma ise, eşine şiddet uygulayan erkeklerin eğitim, yaş, meslek durumlarında anlamlı benzerlik bulunmadığını saptamıştır: YASSI, Fatma, “**Boşanmış Kadınlar ve Eski Eş Şiddeti**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2014.

“Madde 82- (1) Kasten öldürme suçunun; (...) d) Üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı, (...) İşlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.” ifadesiyle kişinin kasten öldürme suçunu sayılan akrabalarına karşı işlenmesini daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak kabul etmiştir.

Ceza hukuku doktrininde faile göre suç çeşitleri; genel suçlar, özgü suçlar ve bizzat işlenebilen suçlar şeklinde tasnif edilebilir. Genel suçlar, hareket yeteneğine sahip her gerçek kişinin faili olabileceği suçlardır. Buna karşılık, özgü suçların kanuni tanımında bu suçların ancak belli kişiler tarafından işlenebileceği ifade edilmiş olup, bu suç grubu da kendi içinde “gerçek özgü suçlar” ve “görünüşte özgü suçlar” olarak ikiye ayrılmıştır. Gerçek özgü suçlar; temel şekli sadece özel faillik vasfını taşıyanlar tarafından işlenebilen suçlardır (sadece kamu görevlisi tarafından işlenebilen suçlar gibi). Görünüşte özgü suçlar ise herkes tarafından işlenebilmekle birlikte nitelikli şekli özel faillik vasfını taşıyanlar tarafından işlenebilen suçlardır (herkes tarafından işlenebilmekle beraber kamu görevlisi tarafından işlenmesi ağırlaştırıcı nitelikli hal oluşturan suçlar gibi)¹⁵.

Gerçek-görünüşte özgü suç ayrımını iştirak kurallarının uygulanması bakımından önem arz etmektedir. Gerçek özgü suçlara özel faillik vasfını taşımayan kişilerin fail olarak katılabilmesi mümkün değilken, görünüşte özgü suçlar özel faillik vasfını taşımayan kişilerle taşıyan kişiler tarafından müşterek fail olarak birlikte işlenebilirler¹⁶.

Kasten öldürme suçu temel hali herkes tarafından işlenebilen bir suçtur. Bununla beraber üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı (dolayısıyla bu kişiler tarafından) işlenmesi suçun ağırlaştırılmış cezayı gerektiren nitelikli hali olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu suç, görünüşte özgü suçlar arasında yer almaktadır.

Doktrinde, suçun eşe karşı işlenmesinin cezada artırım gerektiren bir hal kabul edilmesinin gerekçesi olarak, yakın akrabasını öldüren failin ahlaki kötülüğünün ve kınanabilir eğiliminin fazlalığı ve mağdurun savunmasındaki yetersizlik nedeniyle bu

¹⁵ KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 7. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 105-106; ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 15. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 212; ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAĞSIZ, Pınar, **Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler**, 10. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 143.

¹⁶ KOCA / ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, 2014, s. 106; ÖZGENÇ, **Genel Hükümler**, 2019, s. 213.

kişilere karşı suçun daha kolay işlenebilecek olması¹⁷ ve aynı çatı altında yaşayan yakın akrabalar arasında öldürme gibi ağır bir fiilin işlenmesinin engellenmesi¹⁸ gösterilmektedir. Gerçekten, kişinin birlikte üçüncü kişilere nazaran çok daha fazla zaman geçirdiği, duygusal ve maddi paylaşımının bulunduğu yakınlarına karşı bu suçu işlemesi ahlaken daha zor kabul edilebilir ve toplum nezdinde daha yaralayıcı bir durumdur. Bununla beraber kişinin yakınlarına karşı suçu işlemesi de üçüncü kişilere göre çok daha kolay olacaktır zira mağdur, yakını olan failden bu tip bir eylemi beklememekte; ayrıca mağdurla fail çoğu kez aynı evi veya ortamı paylaşmakta ve bu durum da mağduru fail nezdinde çok daha savunmasız kılmaktadır¹⁹. Eşler için daha fazla cezanın öngörülmesini daha ahlaki bir bakış açısıyla “bu denli fiili yakınlığa rağmen birbirini öldürecek kadar kötü iradeye sahip olmaları” şeklinde açıklayan doktrin görüşleri de mevcuttur²⁰. Sonuç olarak, yukarıda da detaylı olarak aktarıldığı üzere eşe yönelik öldürme fiilleri kadın cinayetleri içinde ciddi anlamda büyük bir oranı teşkil etmektedir. Bu alandaki ceza miktarını özellikle yüksek tutmak, eşe yönelik öldürmelerin engellenmesi amacına da hizmet etmektedir.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü, “eş” kelimesini “karı kocadan her biri, hayat arkadaşı, refik, refika” olarak tanımlamaktadır²¹. Medeni hukuk kurallarına göre ise diğer şekli şartların gerçekleşmiş olması aranmaksızın tarafların nikah memurunun sorduğu soruya kayıtsız şartsız olumlu cevap vermeleri anında aralarında evlilik ilişkisi kurulur²². Evlilik, mahkemenin vereceği boşanma kararının kesinleşmesi ile sona erer²³. Dolayısıyla kişiler, ancak bu zaman aralığında medeni hukuktaki anlamıyla eş vasfını haiz olurlar. Buradan

¹⁷ KOCA / ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, 2015, s. 61; ARTUK, M. Emin / GÖKCEN, Ahmet / ALŞAHİN, M. Emin vd., **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 18. Basım, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 133; TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, **2019**, s. 158 - 159.

¹⁸ BAYRAKTAR, Köksal, “Kasten Adam Öldürme”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, (s. 57 - 78), s. 74.

¹⁹ KOCA / ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, 2015, s. 61; BAYRAKTAR, **2013**, s. 74.

²⁰ SOYASLAN, Doğan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 6. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 101.

²¹ https://sozluk.gov.tr/?kelime=_ (erişim tarihi: 11.08.2020)

²² ERDEM, Mehmet, **Aile Hukuku**, 2. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 68.

²³ ERDEM, **2019**, s. 164.

ancak bu zaman aralığında faile nitelikli hal sebebiyle ağırlaştırılmış ceza uygulanabileceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Farklı hukuk sistemlerine ait ceza kanunlarında kasten öldürme suçunun nitelikli halleriyle ilgili maddelere bakılacak olduğunda, genellikle eşe veya eski eşe karşı öldürmenin özellikle korunmadığı görülmektedir. Türk ceza hukukunun etkisi altında kaldığı İtalyan ceza hukuku kasten öldürme suçunun ebeveyne veya çocuğa karşı işlenmesini nitelikli hal kabul etmekle beraber eşe ilişkin düzenleme yapmamıştır (İtalyan Ceza Kanunu §576-577). Bununla beraber, İspanyol Ceza Kanunu suçun eşe karşı işlenmesini ağırlaştırıcı sebep kabul etmektedir (§57). Kıta Avrupası'ndaki diğer hukuk sistemlerinde ise genellikle herhangi bir akrabalık ilişkisi kasten öldürme suçu için ağırlaştırıcı sebep kabul edilmemiştir (Alman Ceza Kanunu §211-212, İsviçre Ceza Kanunu §111, Fransız Ceza Kanunu §221). Bu durum, Türkiye'deki toplumsal yapı itibarıyla aileye verilen değerlerin büyüklüğü ve bu bağlamda kanun koyucunun aile bakımından daha koruyucu davranmasıyla açıklanabilir.

TCK, cezaları genel olarak hapis ve adli para cezası şeklinde sınıflandırmıştır (md. 45). Hapis cezaları da kendi içinde ağırlaştırılmış müebbet, müebbet ve süreli hapis olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Ağırlaştırılmış müebbet ve müebbet hapis cezalarının her ikisinin de mahkûmun hayatı boyunca devam etmesi esastır. Kanunda öngörülmuş cezalar içinde en ağırı, 2001 yılında ölüm cezalarının kaldırılmasının ortaya çıkardığı boşluğu doldurmak üzere getirilen ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıdır. Bu ceza için diğer cezalardan farklı bir infaz biçimi benimsenmiş olup “kanunda ve tüzükte gösterilen sıkı güvenlik rejimine göre” çektirileceği belirtilmiştir. İlgili rejim, cezanın belirtilen usul çerçevesinde yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumlarında çektirilmesi olarak tespit edilmiştir (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük md. 9/2, 47). Müebbet hapis cezası ise bu hükümden farklı olarak özel infaz rejiminin öngörülmediği ve koşullu salıverilme sürelerinin daha az olduğu hapis cezasıdır²⁴. Yukarıda da detaylı olarak açıklandığı üzere, kasten öldürme suçunun temel şekli müebbet hapis cezası; “eşe” karşı işlenmesi hali ise ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla cezalandırılmıştır.

²⁴ KOCA / ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, 2014, s. 525 - 526.

III. ESKİ EŞİN MAĞDUR OLAMAYACAĞI YÖNÜNDEKİ UYGULAMA

Yargıtay, kasten öldürme suçu bakımından kanunun lafzını esas alarak eş kriterinin nitelikli hal olarak kabul edilebilmesi için öldürme anında geçerli bir nikahın bulunmasını şart kabul etmekte ve bu konuda bir tartışmada dahi bulunmamaktadır. Bu bağlamda suçun evli olunmayan partnere, imam nikahlı eşe ve mutlak butlanla batıl olan evlilikteki eşe ve boşanma davası kesinleşmiş olan eşe karşı işlenmesinin nitelikli hal kabul edilmeyeceği yönündeki içtihadını da sürdürmektedir²⁵.

Bu çalışma bakımından özellikle önem arz eden durum, doktrinde²⁶ ve uygulamada suçun boşanma davası kesinleşmiş olan eşe karşı işlenmesinin nitelikli hal olarak kabul edilmemesidir.

Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 2006/7654 E., 2007/9171 K. no'lu, 06.12.2007 tarihli kararında;

“Sanık K2 daha önce 26.07.1981 tarihinde resmi karısı K4'ı kafasına çapanın keskin tarafı ile vurarak öldürmüş 20 yıl hapse kesin olarak mahkûm olmuş, 30.07.1989 tarihinde şartla tahliye edilmiştir. Daha sonra başından bir evlilik geçmiş, dul olan maktule K1 ile tanışmış, 24.08.1992 tarihinde resmi nikahla evlenmişlerdir. Maktule ve sanık 05.11.2003 tarihinde geçimsizlik nedeniyle anlaşmalı olarak boşanmışlarsa da sonradan tekrar bir araya gelip birlikteliklerini nikahsız olarak sürdürmüşlerdir.”

şeklinde özetlenen olayda savcılığın failin TCK md. 82/1-d uyarınca nitelikli halden sorumlu tutulmasına yönelik temyiz talebi reddedilmiştir.

Yakın tarihli Yargıtay kararlarına bakılacak olduğunda, mağdur ve failin boşanmış oldukları öldürme eylemlerinde eşe ilişkin nitelikli hal tartışmasında bulunulmadığı,

²⁵ Yargıtay 1. C.D., 1974/3530 E., 1974/5009 K., 31.10.1974; 1994/1565 E., 1994/1739 K., 03.06.1994; 2018/4622 E., 2019/1592 K., 13.03.2019; Yargıtay CGK 2017/905 E., 2019/146 K., 05.03.2019.

²⁶ PALUT, Âdem, **Kasten Adam Öldürme Suçu**, 1. Basım, Adalet Yayınları, Ankara, 2019, s. 421.

doğrudan suçun temel şekline ya da varsa diğer nitelikli hallerde dair yargılama yapıldığı görülmektedir²⁷.

Şu husus belirtilmelidir ki, TCK md. 82’de sayılan cezada artırımı gerektiren nitelikli haller seçimlik olup somut olayda bu hallerden birden fazlasının bulunması durumunda faile iki ayrı ceza değil tek bir ağırlaştırılmış müebbet cezası verilmekte, bununla beraber bu durumda da hüküm kısmında olayda mevcut olan bütün nitelikli haller gösterilmektedir²⁸. Yukarıda bahsi geçen kararlarda başka nitelikli hallerin bulunduğu durumlarda da suçun eşe karşı işlenmesi nitelikli hal olarak kabul edilmemiştir.

Ceza hukukunun başlıca temellerinden birisi suçta ve cezada kanunilik ilkesidir. Bu ilkenin tabii bir sonucu olarak ceza hukukunda kıyas ve kıyasa yol açacak şekilde genişletici yorum yasaktır (TCK md. 2/3). Zira kamu güvenini sağlamak adına suç teşkil eden fiiller kanunda açık bir şekilde ifade edilmek zorundadır²⁹. Yasada düzenlenmemiş bir fiilin kıyas yoluyla cezalandırılması kanunilik ilkesine aykırı olacaktır³⁰. Bu yasağın dışında kalan hallerde, ceza hukukunda da yorum serbestisi bulunmaktadır³¹.

Kıyas, kanun boşluğu bulunan durumlarda bu boşluğu doldurmak amacıyla yapılan bir hukuki işlemdir. Genişletici yorumla kıyas arasındaki sınırı belirlemenin zor olduğu durumlarda doktrinde ağırlıklı olarak cezalandırılabilir alanı dar tutmak tercih edilmektedir³².

Konumuz bakımından, kasten öldürme suçunun eşe karşı işlenen nitelikli halinin kanun lafzıyla ancak halihazırda evli olan eşler arasında ortaya çıkabileceği anlaşılmaktadır. Bu sebeple kasten öldürme suçunun eşe karşı işlenen nitelikli hali bakımından kıyas yapılabilecek bir kanun boşluğu bulunmamaktadır. Bununla beraber,

²⁷ Yargıtay 1. C.D.: 2019/2561 E., 2019/4418 K., 16.10.2019; 2018/1432 E., 2018/4035 K., 10.10.2018; 2016/5831 E., 2018/438 K. 07.02.2018; 2017/3640 E., 2018/242 K., 24.01.2018; 2017/1480 E., 2018/3345 K., 10.07.2018.

²⁸ TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, **2019**, s. 148; ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, **Özel Hükümler**, 2019, s. 121.

²⁹ KOCA / ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, 2014, s. 56 - 60.

³⁰ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, **Genel Hükümler**, 2019, s. 57.

³¹ ÖZGENÇ, **2019**, s. 134.

³² ÖZGENÇ, **2019**, s. 138.

“eşe karşı” ifadesini eski eşi de kapsayacak şekilde genişleterek uygulamanın da kıyasa yol açacak şekilde genişletici yorum niteliğinde olacağı açıktır. Tüm bu açıklamalar ışığında, kanaatimizce kanun metninin şu anki halinden suçun ancak halihazırdaki eşe karşı işlenmesinin nitelikli hal oluşturacağını anlaşılabildiğinde tereddüt yoktur.

Doktrinde genel olarak eş ilişkisinin Medeni Kanun hükümlerine göre kurulması gerektiği kabul edilmektedir³³. Bununla beraber Özbek – Doğan – Bacaksız, boşanma sonrasında faile nitelikli halin uygulanmasının yerinde olmayacağını, zira boşanma ile mağdur ile failin evli olmasının ağırlaştırıcı sebep kabul edilmesine ilişkin gerekçelerin ortadan kalktığını savunmaktadır³⁴. Hakeri de önemli olanın evliliğin fiili durumu ve kişilerin kendilerine çok yakın bir kimseyi öldürüp öldürmedikleri olduğu ve nitelikli halin ayırım yapılmaksızın bütün “fiili akrabalıklarda” uygulanması gerektiği kanaatinde olup Medeni Kanun koruması altındaki bir eş ilişkisi bulunmasa bile fiilen böyle bir ilişki varsa nitelikli halin uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Bitmiş evlilik bakımından fiili bir evlilik hali olmayacağından, Hakeri’nin bu halde eski eşin mağdur olamayacağını savunduğu söylenebilir³⁵. Tezcan – Erdem – Önok, fiili birlikteliklerin; Bayraktar da imam nikahı sonucu birlikte yaşamanın nitelikli hal kapsamında değerlendirilemeyeceğini kabul etmektedir³⁶. Soyaslan, Palut ve İçer ise nitelikli halin imam nikahlı eş veya fiili beraberlik yaşanan kişinin öldürülmesini de kapsamı gerektiği, aksi kabulün eşitlik ilkesine aykırı olacağı düşüncesindedir³⁷. Koca – Üzülmez, fiili durumun dikkate alınması gerektiği görüşünde olup fiilen bir arada yaşamanın olduğu olay bakımından nitelikli halin uygulanmamasını ispat güçlüğüne dayandırmakta ve sadece ispat güçlüğüne aşmak için fiili durumun göz ardı edilmesinin hükmün konuluş amacına aykırı olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı görüş uyarınca karı-koca ilişkisinin

³³ KOCA / ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, 2015, s. 62; TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, **2019**, s. 161; ÖZBEK / DOĞAN / BACAKSIZ, **Özel Hükümler**, 2019, s. 130.

³⁴ ÖZBEK / DOĞAN / BACAKSIZ, **Özel Hükümler**, 2019, s. 130.

³⁵ HAKERİ, Hakan, **Türk Ceza Kanunu 97 Tasarısında Hayata Karşı Suçlar**, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/Dr.Hakan-Hakeri5.pdf> (erişim tarihi: 11.08.2020)

³⁶ TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, **2019**, s. 161; BAYRAKTAR, **2013**, s. 73-74.

³⁷ PALUT, **2019**, s. 423 - 426; SOYASLAN, **2006**, s. 101; İÇER, Mehmet Fatih, **Yaralama ve Öldürme Suçları**, 1. Basım, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 26.

medeni hukuk düzenince kabul edilmiş olması, cezai sorumluluğa esas teşkil etmesi bakımından şart olarak görülmez. Zira yıllardır birlikte yaşayan, topluma karşı evli profili çizen kişilerin sadece resmi nikahları olmadığı için evliliğin gerektirdiği tüm yükümlülükleri yerine getirmelerine rağmen ceza hukuku alanında evli kabul edilmemeleri hakkaniyete uygun olmayacaktır³⁸.

IV. ESKİ EŞİN DE MAĞDUR OLABİLMESİ GEREKTİĞİ YÖNÜNDEKİ GÖRÜŞ

Suçun eşe karşı işlenen nitelikli hali başlığında detaylı olarak değinildiği üzere kasten öldürme suçunun eşe karşı işlenmesinin cezada artırım gerektiren bir nitelikli hal olarak kabul edilmesinin başlıca gerekçeleri; yakınındaki kişiyi öldüren failin ahlaken daha kötü ve toplum nezdinde kınanması gereken bir insan olması, bu bağlamda aynı çatı altında gerçekleşen öldürme eyleminin daha “trajik” kabul edilmesi ve suçun fiziken yakında ve savunmasız olan kişiye karşı işlenmesinin daha kolay olması olarak sayılmaktadır.

Görüldüğü gibi suçun eşe karşı işlenmesi temelde iki gerekçeyle suçun diğer insanlara karşı işlenmesinden daha ağır şekilde cezalandırılmaktadır. Ancak kanaatimizce bu gerekçelerden birincisi olan “failin ahlaki kötülüğünün fazlalığı” suçun eski eşe karşı işlenmesinde de mevcuttur. Kişinin çoğu kez yıllarını birlikte geçirdiği, “aynı yastığa baş koyduğu”, sosyal hayatta iyi ve kötü pek çok durumda dayanışma içinde olmasının beklendiği eşini boşandıktan sonra öldürmesi, toplum nezdinde üçüncü bir kişiyi öldürmesinden daha ağır şekilde kınanmaktadır. Bu noktada, cezanın toplumsal vicdana hizmet etme işlevi gereğince eski eşin de cezanın ağırlaştırılmış biçimiyle sorumlu tutulmasının daha güçlü kabul görmesi tabii bir sonuçtur.

Dünya genelinde kadın cinayetlerine ilişkin yapılan saha çalışmalarının çoğu, faillerin cinayet anındaki veya eski eş-partner olmasını aynı kategoride değerlendirmekte, bu insanları sayısal değer olarak aynı başlık altında toplamaktadır. BBC’nin bugüne kadar internet sitesinde paylaştığı istatistiklerin tamamında failin eş/partner veya eski eş/partner

³⁸ KOCA / ÜZÜLMEZ, *Özel Hükümler*, 2015, s. 62.

olma durumu aynı kategori içinde incelenmektedir. Bu nedenle öldürülen kadınların oransal olarak kaçının eski partneri tarafından öldürüldüğü bilgisine ulaşmak güçleşmektedir. Bununla beraber bu durum şu düşünceyi beraberinde getirmektedir: İstatistiklerin bu şekilde tutulması, aslında failin eş veya eski eş olması arasında istatistiği ortaya koyan kuruluş ve hatta toplum nezdinde önemli bir fark olmadığını da göstermemekte midir? Çiftlerin duygusal beraberliği esnasında veya sonrasında gelişen öldürme eyleminin namus, kıskançlık, töre gibi saiklere dayanması bakımından ilişkinin devam etmekte veya bitmiş olması bir fark yaratmamaktadır. Bu nedenle bu analizleri yapan kişi veya kuruluşlar failleri iki ayrı kategoride inceleme yoluna gitmemektedir. Toplumsal düzeyde karşılık bulan, mantığa ve hayatın olağan akışına daha yakın olan bu kabulün Ceza Kanunu nezdinde de benimsenmesi hukukun topluma uyum sağlaması açısından gereklidir.

Keza, kanaatimizce mağdurun savunmasız konumda olması durumu eski eş tarafından işlenen cinayetlerde de mevcuttur. Zira özellikle müşterek çocuğun bulunduğu evliliklerde boşanma, ancak eşlerin fiilen içinde yaşadıkları evi ayırmakta; çocuğu görmek amacıyla anne veya babanın birbirlerinin yaşadıkları mekanlara gidip gelmesi hiçbir şekilde sonlanmamaktadır. Bu kişiler benzer şekilde dışarıda da bir araya gelmek durumunda kalmaktadır. Çocuğunu görmek veya teslim almak amacıyla eski eşinin evine giden birey, bu kişiyle kapalı bir ortamda kalmaya mecbur olacaktır. Nitekim haber bültenlerine yansıyan pek çok olayda şiddet içerikli eylemlerin bu süreler zarfında gerçekleştiği görülmektedir.

Bununla beraber literatürde failin eş ve eski eş olduğu vakaları ayrı inceleyen çalışmalara az da olsa rastlanmaktadır. İlgili çalışmalardaki veriler incelendiğinde, kadın cinayetleri içinde eski eşin fail olduğu vakaların fail ile mağdur arasındaki diğer ilişkilere kıyasla büyük bir payı olduğu görülmektedir.

Bu çalışmalardan biri, 2018’de İngiltere’de meydana gelen kadın ölümlerini inceleyen “Counting Dead Women (Kadın Cinayetleri Sayımı)” projesidir. Uluslararası kamuoyunda derin yankı uyandıran proje göstermektedir ki, 2018’de İngiltere’de 165 kadın erkekler tarafından öldürülmüş veya henüz sonuçlanmayan yargılamalar bakımından baş şüphelisi erkek olan bir cinayetin mağduru olmuştur. Araştırmanın

detaylarına bakıldığında bu 165 kadının 60 tanesinin halihazırdaki eşi veya partneri, 11 tanesinin ise eski eşi veya partneri tarafından öldürüldüğü anlaşılmaktadır³⁹.

Konuyla ilgili üzerinde durulması gereken bir detay da şudur ki, çalışmada ele alınan 165 kadından 4'ü, kızının partneri tarafından öldürülmüştür. Bu bakımdan aslen cezanın koruyucu işlevini kullanabilmek adına kasten öldürme suçunun eşin altsoyu ve üstsoyuna karşı işlenmesinin de suçun nitelikli hali olarak kanunlaştırılabileceği ayrı bir tartışma konusu olacaktır.

Türkiye’de işlenen kadın cinayetlerine ilişkin oldukça detaylı istatistikler yayımlayan Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun çalışmaları Türkiye’deki kadın cinayetleriyle ilgili benzer veriler ortaya koymaktadır. Buna göre Türkiye’de 2017’de öldürülen kadınların %22’si öldürme anındaki kocası, %9’u öldürme anındaki erkek arkadaşı; %5’i boşandığı, %3’ü ise ayrıldığı erkek tarafından öldürülmüştür⁴⁰. 2018’de bu sayılar, kadınların %27’sinin olay anındaki kocası, %5’inin öldürme anındaki erkek arkadaşı; %4’ünün ayrıldığı erkek tarafından öldürülmesi şeklinde güncellenmiştir⁴¹. 2019 yılında ise 474 maktul kadının 134’ünün (%29) evli olduğu erkek, 51’inin (%11) birlikte olduğu kişi, 25’inin (%5) eskiden evli olduğu erkek ve 8’inin (%2) eskiden birlikte olduğu kişi tarafından öldürüldüğü ifade edilmiştir⁴².

Ayrıca Türkiye’de 2016, 2017 ve 2018 yıllarında işlenen kadın cinayetleriyle ilgili yapılan “66 ve Üzeri Yaştaki Kadınları Öldüren Faillerle Maktul Arasındaki Yakınlık Derecesi” üzerine istatistik göstermektedir ki, ilgili gruptaki kadın cinayetlerinin %23,7’si maktulün eşi, %1,7’si ise eski eşi tarafından işlenmiştir⁴³.

³⁹ <https://kareningalasmith.com/category/counting-dead-women/> (erişim tarihi: 11.08.2020)

⁴⁰ <http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2845/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2017-veri-raporu> (erişim tarihi: 11.08.2020)

⁴¹ <http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2869/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2018-veri-raporu> (erişim tarihi: 11.08.2020)

⁴² <http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2889/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2019-raporu> (erişim tarihi: 11.08.2020)

⁴³ Polis Akademisi Yayınları, **Dünya’da ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri 2016-2017-2018 Verileri ve Analizler**, Ankara, 2019, s. 14. http://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/Kadin_Cinayetleri_Rapor.pdf (erişim tarihi: 11.08.2020)

Aynı araştırmanın “Mükerrer Şiddetin Söz Konusu Olduğu Vakalarda Kadını Zayıf Düşüren Etkenler” başlıklı bölümünde, eşinden ayrı yaşamaya başlayan veya boşanma süreci başlatan kadınların eğer eve dönmezlerse öldürüleceklerine dair eşlerinden tehdit aldıkları ve maktullerden bazılarının bu tehditler karşısında barışarak her şeyin düzeleceği umuduyla geri döndükten sonra öldürüldükleri ifade edilmiştir⁴⁴.

Nitekim bu çalışmalar bakımından şu husus oldukça önemlidir ki, taraflardan birinin ayrılmak istemesinin veya ayrılmasının fail için başlıca öldürme sebebi olabileceği veya öldürme sebebinin güçlendirebileceği bu çalışmalarda sayısız kez ve açıklıkla ortaya konulmakla beraber, hukuki olarak evlilik devam ettiği sürece bu sebeple öldürülen kadınlar kayıtlara eski eşi değil olay anındaki eşi tarafından öldürülmüş olarak kayıtlara geçmektedir. Bu çalışmaların detayları ve öldürülen kadınların hikayeleri incelendiğinde bu cinayetlerin çok büyük bir bölümünde kadının ayrılma isteğinin olduğu, erkeğin önce bu isteği reddettiği, sonra kadını öldürdüğü anlaşılmaktadır.

Hukuk sisteminin bütüncüllüğü de dikkate alınarak konunun aile hukuku boyutu incelendiğinde, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un 2-b maddesinde “Ev içi şiddet”in “Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet” olarak tanımlandığı görülmektedir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın web sitesinde ise “Kadına ve aile bireylerine yönelik şiddet”; “çocuk, eş, eski eş, yakın akrabalar gibi aile bireyleri arasında gerçekleşen; bireyin fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen, fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış” olarak kabul edilmektedir⁴⁵. Türkiye’nin de tarafı olduğu İstanbul Sözleşmesi de 3-b. maddesinde aile içi şiddeti “aile içerisinde veya hanede veya mağdur faille aynı

⁴⁴ Polis Akademisi Yayınları, 2019, s. 23.

⁴⁵ <https://ailevecalisma.gov.tr/ksgm/siddete-maruz-kalindiginda/> (erişim tarihi: 11.08.2020)

evi paylaşırsa da paylaşmasa da *eski veya şimdiki eşler* veya partnerler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemi” olarak tanımlamaktadır.

Tarih boyunca cezalandırma gerekliliği ve cezalandırmanın amacını açıklayan pek çok görüş geliştirilmiştir. Kant ve Hegel’in savunduğu mutlak ceza teorisi, cezalandırmanın amacını adalet düşüncesine dayandırır ve suç işleyen kişinin bedel ödemek adına ceza çekmesi gerektiğini kabul eder. Bentham’ın öncülük ettiği nispi ceza teorisi ise cezanın amacının geleceğe yönelik olarak suç işlenmesinin önlenmesi olduğunu iddia eder. Beccaria, cezanın ihdas nedeninin “suç işleme cesareti taşıyan insanları korkutup suçtan uzaklaştırmak” olduğunu söyler⁴⁶.

Cezalandırmanın amacını açıklayan teorilerin yanı sıra, cezanın “kime yönelik bir uyarı” olduğuna dair de farklı düşünceler geliştirilmiştir. Bu doğrultuda ortaya atılan özel önleme teorisi, cezanın amacının suçlunun korkması ve uslanarak yeniden suç işlememesi olduğunu, genel önleme teorisi ise cezanın başkalarını korkutarak onların suç işlemesinin önüne geçmeye hizmet ettiğini ileri sürmektedir⁴⁷.

Günümüz ceza hukuku doktrinde cezanın amacını açıklayan baskın görüş karma teoridir. Bu teori cezanın hem adaleti yerine getirmek hem de toplumu savunmak amaçlarına hizmet ettiğini belirtir⁴⁸. Modern ceza kanunlarının pek çoğu bu görüş etkisinde yazılmıştır.

Bizim de lehtarı olduğumuz bu görüşe göre cezalandırma eyleminin toplum üzerinde iki temel etkisi vardır. Bunlardan birincisi, cezanın doğal hukukçu bir bakış açısıyla ilahi adalete hizmet etmesi, bu yolla bireylerin vicdanını rahatlatarak toplumsal sözleşmeye olan güveni güçlendirmesidir. Diğeri ise cezalandırmanın toplumu oluşturan bireyleri birbirinden korumaya yönelik etkisidir. Cezanın bu doğrultuda kullanılmasında amaçlanan, suç işleme potansiyeline sahip bireyin gözünü korkutmak, daha eski tabirle “ibret aldirmek” yoluyla bireyi suç işleme fikrinden uzaklaştırmaktır. Beccaria, bu görüşe

⁴⁶ KOCA / ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, 2014, s. 519.

⁴⁷ KOCA / ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, 2014, s. 519.

⁴⁸ KOCA / ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, 2014, s. 520.

paralel olarak “Mutedil (orta) bir cezanın kesinlikle uygulanacağı korkusu, uygulanmasından kaçınmak ümidi veren ağır bir cezadan daima etkili olmuştur. Felaketler ne kadar hafif olursa olsun, kesin olunca insanları korkutur.” der. Aslında bu bakışta da cezanın birey üzerindeki yıldırıcı etkisinin gücüne vurgu vardır.

Montesquieu, ünlü “Kanunların Ruhü Üzerine”sinde, “Çin’de zalim hırsızlar parçalanırken diğerlerinin parçalanmaması nedeniyle Çin’de hırsızlık yapıldığını, fakat adam öldürülmediğini, buna karşın hırsızlara ve katillere aynı cezanın verildiği Rusya’da hep cinayet işlendiğini” söyleyerek suç ile ceza arasında adil orantı olması gerektiğini savunmuştur⁴⁹. Türk Ceza Kanunu da karma teori yoluyla cezadan maksimum verim almayı amaçlayan bir mevzuat olup, bu kanun yoluyla toplum vicdanında daha büyük etkisi olan fiiller daha ağır şekilde cezalandırılarak hem toplumsal huzura destek olmaya hem de bu neviden büyük ölçekli eylemlerin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Aile Bakanlığı’nın kadına şiddetle mücadele etmek amacıyla yayınladığı bu metinde açıklıkla ortaya konulduğu ve yukarıda istatistiklerle sayısal olarak desteklendiği üzere kadının eski eşi tarafından şiddete maruz bırakılması toplumsal hayatta en sık rastlanılan kadına şiddet türlerinden biridir. Her yıl onlarca kadın eski eşi tarafından öldürülmekte, birlikte yıllarını geçirdiği, pek çok kez müşterek çocuklarının bulunduğu bu kişi tarafından işlenen öldürme eylemi; üçüncü bir kişi tarafından işlenmiş gibi cezalandırılmaktadır.

Burada değinilmesi gereken bir diğer husus da kadın cinayetleri bakımından halihazırda toplumda hukuk sisteminin fail lehine işlediği yönünde zaten yaygın bir kanı bulunduğuudur. Kadın cinayeti davalarında mahkemelerin erkeklerden yana tavır aldığı savının doğru/kesinlikle doğru olduğunu düşünenlerin oranı Mayıs 2016’da %39 iken Ağustos 2020’de %43 olarak tespit edilmiştir⁵⁰.

Eski eş tarafından işlenen cinayetler başlı başına bir sosyal olgu olarak ceza teorileri bağlamında değerlendirildiğinde; mutlak ceza teorisi bakımından esas olan adalet olduğundan failin ahlaken daha ağır bir ihlalde bulunmuş olmasına rağmen üçüncü

⁴⁹ MONTESQUIEU, *Kanunların Ruhü Üzerine*, 5. Basım, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2017, s. 115.

⁵⁰ https://media-cdn.t24.com.tr/files/Barometre_111_IstanbulSozlesmesi.pdf (erişim tarihi: 10.09.2020)

kişilerle aynı seviyede cezalandırılmasının bu teoriye uygun olmadığı görülecektir. Nispi ceza teorisi ise geleceğe yönelik olarak suç işlenmesini engellemeye çalışmakta olup eski eş tarafından işlenen cinayetler sayısal olarak üçüncü kişi tarafından işlenenlerin kat be kat üstünde ve dolayısıyla özel korunmaya muhtaç oldukları halde üçüncü kişilerle aynı seviyede cezalandırılmaları bu teorinin amacını da karşılamamaktadır. Tüm bu gerekçeler ışığında, kanaatimizce toplumsal adalet duygusunun tatmini ve caydırıcılık yoluyla eski eşin fail olduğu öldürme suçlarının engellenmesi için eski eşin de suçun nitelikli halinden sorumlu tutularak ağırlaştırılmış cezayla cezalandırılması yerinde olacaktır.

V. ESKİ EŞE KARŞI İŞLENEN KASTEN ÖLDÜRME SUÇUNDA NAMUS SAİKİ, TÖRE SAİKİ VE HAKSIZ TAHRİK

Bu makale kapsamında kısaca değinilmesi gereken bir husus da şudur ki, eski eşini öldüren failerin çoğu “namus” gerekçesini ileri sürmektedir. Medyaya yansıyan pek çok olayda boşandığı eşini öldüren fail, olay anında çevredekilere “namus” temalı açıklamalar yapmıştır⁵¹. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı’nın 2008 yılında yayınladığı Töre ve Namus Cinayetleri Raporu’nda töre ve namus cinayetlerinin geleneksel olarak toplumda kadına biçilen rollerle ilgili olduğu ifade edilmiş, bu cinayetlerin sebeplerinin yüzdesel oranlarına bakıldığında “namus”un %33 ile birinci, “töre”nin ise %2 ile son sıralarda yer aldığı görülmüştür⁵². Ağustos 2020 itibariyle “konu namus meselesi olunca kanun dışına çıkılabilir” ifadesini doğru/tamamen doğru bulanların oranı %21 olarak tespit edilmiştir⁵³.

Namus suçları erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünü sağlamlaştırmak adına gerçekleştirdiği eylemler olup toplumsal cinsiyet rollerinin genel kabul gördüğü ülkelerde daha yaygın işlenmektedir. Bu suçların faillerinin başlıca amacı kadının özel yaşantısını

⁵¹ <https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/eski-esini-sokak-ortasinda-pompali-tufekle-oldurdu-1736666/>, <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/bursa/eski-karisini-18-yerinden-bicaklayarak-olduren-zanli-namus-icin-oldurdum-13114400>, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/son-dakika-samsunda-eski-es-dehseti-19-yerinden-bicakladi-2788123> (erişim tarihi: 11.08.2020)

⁵² ERGÜNEŞ DURAN, Ezgi, **İstanbul Sözleşmesi’nin İç Hukuk Bakımından İncelenmesi ve Sözleşme’nin Uygulanmasında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Rolü**, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2014, s. 48 - 49.

⁵³ https://media-cdn.t24.com.tr/files/Barometre_111_IstanbulSozlesmesi.pdf (erişim tarihi: 10.09.2020)

sınırlandırmak yoluyla temel haklarını reddederek ailede ve toplumda erkeğin iktidarını muhafaza etmektedir⁵⁴.

İstanbul Sözleşmesi'nin "Sözde 'namus' adına işlenen suçlar da dahil olmak üzere, işlenen suçlar için gerekçelerin kabul edilmemesi" başlıklı 42/1. maddesi şu şekildedir:

"Taraflar bu Sözleşme kapsamında kalan şiddet eylemlerinin gerçekleştirilmesinden sonra başlatılan ceza davalarında kültür, töre, din, gelenek veya sözde "namus"un gerekçe olarak öne sürülmesinin önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır."

Benzer şekilde Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması (CEDAW) Komitesi, aile içi şiddeti yenmek için kadın aile bireyinin öldürülmesi veya saldırıya uğraması durumunda namus savunmasının yasalardan çıkarılmasını tavsiye etmektedir (Özel Tavsiyeler, r-ii)⁵⁵.

Tüm bu açıklamalara rağmen Türk ceza mevzuatında "namus cinayeti" şeklinde bir kavram bulunmamakta, bu kavram gündelik hayatta sosyal bir olguya dikkat çekmek için kullanılmaktadır. Yeni Türk Ceza Kanunu'nun yapılma sürecinde "namus saiki"nin de kasten öldürme suçunun nitelikli hali olarak kabul edilmesi üzerine yoğun tartışmalar yapılmıştır. Buna rağmen kanun metninin son halinde sadece töre saiki nitelikli hal kabul edilmiş, namus saiki ile işlenen fiiller bu kapsama alınmamıştır. Ancak sözde namus adına işlenen suçları da kapsayan cezai düzenlemenin yapılması gerekliliği sıklıkla dile getirilmektedir⁵⁶. Bunun yerine Türk Ceza Kanunu'nda yer alan "Töre saikiyle öldürme" kavramı, son dönem Yargıtay uygulamasında namus cinayetlerini de kapsayacak şekilde geniş yorumlanarak uygulanmaktadır.

⁵⁴ ÜNKAP, Özge, **Türkiye'de Namus Adına İşlenen Cinayetler: Mücadele ve Kazanımlar Kamer Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Bilim Dalı, 2009, s. 42.

⁵⁵ https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/cedaw_komitesinin_19_sayili_genel_tavsiye_karari.pdf (erişim tarihi: 11.08.2020)

⁵⁶ ERGÜNEŞ DURAN, 2014, s. 48-49.

Töre saikiyle öldürme, failin törelerin gereklerini yerine getirerek toplum baskısından kurtulmak adına öldürme neticesini gerçekleştirmeye çalışmasıdır⁵⁷. TCK'nın 82/1-k maddesi, "Töre saikiyle öldürme"yi kasten öldürme suçunun ağırlaştırılmış cezayı gerektiren nitelikli hali olarak kabul etmiş olup ilgili hüküm failin genellikle koca, baba, kardeş gibi yakın erkek akrabalar, mağdurun ise kadın olduğu suçların daha ağır şekilde cezalandırılarak önlenmesi için kanuna konulmuştur⁵⁸.

Doktrinde bir görüş, suçun töre saikiyle işlendiğinin kabulü için aile meclisinin karar almış olmasının şart olduğu kanaatindedir. Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 2007/2927 E., 2007/8501 K., 19.11.2007 tarihli kararına ait karşı oyda nitelikli halin uygulanması için bu kabulün aksine aile meclisi kararına gerek olmadığı, suçun bireysel kararlar da işlenebileceği belirtilmiştir⁵⁹. Aynı daire ilgili muhalefet şerhi ışığında verdiği bir kararda sanığın yeğeni olan hamile maktuleyi ailenin namusunu kurtarmak saikiyle bıçakla tasarlayarak öldürdüğü olayda töre saikinin bulunduğu hükmetmiştir⁶⁰. Daire konuyla ilgili diğer bir kararında "Bu bağlamda, töre saikiyle öldürme suçu, haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasına yer olmayan namus saikiyle işlenen kasten öldürme suçlarına verilen ad olmaktadır. Bu yaklaşıma göre, töre saikiyle öldürme suçu tasarlanmadan ani gelişen bir olay neticesinde de işlenebilir."⁶¹ şeklinde hüküm vererek failin namus gerekçesiyle bireysel olarak aldığı bir kararın töre saikiyle öldürme kapsamında değerlendirilmesinin ve namus gerekçesiyle işlenen, haksız tahrikin bulunmadığı öldürme eylemlerinde töre saikiyle öldürmeden dolayı cezalandırılmasının yolunu açmıştır.

1. Ceza Dairesi'nin bu değerlendirmelerinin ardından Yargıtay Ceza Genel Kurulu konuya ilişkin 11.05.2010 tarih ve 2010/1-56 E., 2010/111 K. sayılı kararında şu ifadeleri kullanmıştır:

⁵⁷ AKBABA, Zeynep Burcu, "Töre, Namus ve Töre Saikiyle Kastan Öldürme", **TBB Dergisi**, Yıl: 2008, Sayı: 75, (s. 333 – 351), s. 343.

⁵⁸ ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, **Özel Hükümler**, 2019, s. 141.

⁵⁹ Muhalif Üyeler: Salih Zeki İskender, Şerafettin İste.

⁶⁰ Yargıtay 1. C.D., 2008/10901 E., 2009/293 K., 30.01.2009.

⁶¹ Yargıtay 1. C.D., 2009/2339 E., 2009/1937 K., 08.04.2009.

“Töre kavramının, namus kavramını da kapsayıp kapsamadığı sorusuna gelince, namus kavramının sözlük anlamının, “bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet” şeklinde açıklandığı görülmektedir. Tanımların benzerliği nazara alındığında, töre kavramının, namus kavramını da içeren bir üst kavram olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Türk Dil Kurumu sözlüğünde ‘töre cinayeti’ kavramının tanımı ise, “bazı bölgelerde geleneksel anlayışlara uymama sebebiyle genellikle genç kız veya kadınların ailesinin kararıyla yine aileden biri tarafından öldürülmesi, namus cinayeti” şeklinde yapılmıştır. (...) 5237 sayılı TCY’nun 82. maddesinin TBMM Adalet Komisyonunda görüşmeleri esnasında verilen bir önerge ile “töre saiki”yle gerçekleştirilen kasten öldürme fiilleri nitelikli hal olarak düzenlenmiş, yapılan görüşmelerde, namus saikiyle işlenen öldürme fiillerinin de bu kapsamda bulunduğu, namus kavramının çok geniş ve ortak bir tanımının bulunmasındaki güçlük nazara alınarak, bu kavramın kullanılmadığı, toplumsal bir değer olarak hukuk düzenince de korunması gereken namusa yönelik saldırılar karşısında, esasen haksız tahrik oluşturan davranışlar nedeniyle işlenen suçlarda, toplumsal bir değer olarak kabul edilen bir namus anlayışının da, hukuki korumadan yoksun kalabileceği ve maddenin uygulanması koşullarının oldukça genişletileceği, esasında cezada indirim yapılmasını gerektiren bir hal bulunmasına karşın bunun nitelikli hal olarak düzenlenmesi suretiyle bazı koşullarda çelişki yaratılacağı, buradaki saikin hukuken onaylanmayan ve kabul görmeyen bir saik olması gerektiği, dolayısıyla haksız tahrikin koşullarının bulunduğu olaylarda esasen bu saikle de hareket edilemeyeceği görüşleriyle, “töre saiki” tanımı yapılmadığı gibi, madde metninde de, namus saiki ifadelerine yer verilmemiştir.”

Kararda açıklıkla ifade edildiği üzere, Yargıtay “namus”un toplumsal düzeyde olumlu anlamları da bulunan oldukça geniş kapsamlı bir kavram olduğu ve ortak bir tanım üzerinde mutabık kalınamayacağı gerekçesiyle “namus cinayeti”ne kanun metninde ayrıca yer verilmediğini, ancak “töre saikiyle öldürme”nin gerek TDK’daki karşılığı gerekse hukuki yorumuyla namus cinayetini de kapsayan bir nitelikli hal olduğunu belirtmiştir. Doktrinde de genel olarak bir törenin gereği olmasa da namus kurtarma veya

namus temizleme saikiyle öldürme eyleminin gerçekleştirilmesinin töre saikiyle öldürme hükmünün uygulanması için yeterli olduğu kabul edilmektedir⁶². Buna rağmen doktrinde namus ve töre cinayetlerinin farklı nitelikler taşıması nedeniyle namus cinayetlerini içermeyen kanun lafzını yetersiz bulan⁶³, bunun yerine TCK'daki tüm saik düzenlemelerinin kaldırılarak bu hususların kadına yönelik şiddet halleri olarak düzenlenmesini ve mümkün olan en ağır şekilde cezalandırılmasını öneren çeşitli görüşler mevcuttur⁶⁴.

Tüm bu açıklamalar ışığında belirtilmelidir ki, doğrudan bu alana özgü sayısal veriler bulunmamakla beraber, Türkiye'de yaşayan her insanın her gün haber bültenlerinde onlarcasını görebileceği "namus cinayetleri"nin çok büyük bir çoğunluğu maktulenin eşi, boşanmak istediği eşi veya eski eşi tarafından işlenmektedir. Yukarıda detaylı olarak açıklandığı üzere namus saikiyle işlenmekle beraber haksız tahrikin bulunmadığı öldürme eylemlerinde failin kanunun töre saikiyle öldürme bendinden sorumlu tutularak ağırlaştırılmış şekilde cezalandırılması gerekmektedir.

Her ne kadar failin eski eş olmasının da öldürme suçunun nitelikli hali olarak kabul edildiği varsayımında işlenen bir namus cinayetinde faile yalnızca bir kere ağırlaştırılmış ceza verilebilecekse de ağırlaştırıcı sebeplerin tümünün hükümde belirtilmesi hem faile üst sınırdan ceza verilmesini, hem de içtihadın yerleşerek ceza hukukunun gelişimine katkıda bulunmasını sağlayacaktır.

Haksız tahrik ise TCK'nın 29. maddesinde ceza sorumluluğunu azaltan bir neden olarak düzenlenmiş olup "kişinin haksız bir fiilin kendisinde meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında kalarak bir suç işlemesi" olarak ifade edilmekte ve doktrinde haksız tahrik hükmünün uygulanabilmesi için hiddet veya şiddetli elemin kişinin yönlendirme yeteneğini etkileyecek boyutta olması aranmaktadır⁶⁵.

⁶² KOCA / ÜZÜLMEZ, **Özel Hükümler**, 2015, s. 78; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, **Özel Hükümler**, 2019, s. 141 - 142.

⁶³ ÜNKAP, **2009**, s. 41.

⁶⁴ DOĞAN, Recep, "Yargıtay Kararlarında Töre Saikiyle Öldürme Suçu", **TBB Dergisi**, Yıl: 2016, Sayı: 126, (s. 123 – 166), s. 164.

⁶⁵ KOCA / ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, 2014, s. 334.

Medeni Kanun'un 185/3. maddesiyle eşler arasında sadakat yükümlülüğünün bir hak ve sorumluluk olduğu kabul edilmiş, Yargıtay bu yükümlülüğün evlilik birliği süresince geçerli olup boşanma yönündeki karar kesinleşinceye dek devam ettiğine hükmetmiştir⁶⁶. Bu yükümlülüğe aykırı davranışların haksızlık niteliğini haiz olup ceza hukuku anlamında haksız tahrik oluşturacağı yerleşik Yargıtay uygulamasıyla kabul edilmiştir. Buna karşın kişinin medeni hukuk anlamında evli olmadığı kişiye karşı sadakat yükümlülüğünün bulunmadığı ve bu bağlamda işlenen suçların haksız tahrik kapsamında değerlendirilemeyeceği Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından dönem dönem vurgulanmıştır⁶⁷.

Yargıtay 1. Ceza Dairesine ait 10.07.2018 tarihli ve 2017/1480 E., 2018/3345 K. sayılı kararda heyet, faillerin maktulenin eski eşi ve öz oğlu olduğu olay bakımından yerel mahkemenin maktulenin evlilik birliği devam ederken mağdur ile kaçması ile ilgili olarak haksız tahrik incelemesi yapmamasını eksik inceleme olarak değerlendirerek bozmaya hükmetmiş ve bu karar bakımından da failin eski eş olması durumu nitelikli hal kabul edilmemiştir. Bahsedilen kararın karşı oyunda yer alan *“Boşanma ile sanık ... açısından, artık Medeni Yasanın 185. Maddesi anlamında geriye doğru sadakat yükümlülüğünden bahsetmek mümkün değildir. (...) bir saik suçu olan “Töre” nedeniyle işlenen suçlarda zaten tahrik hükümlerinden bahsedilemeyeceği, yani töre ile tahrikin aynı olayda birleşmesinin yasal zeminde mümkün olamaması karşısında (...)”* ifadeleri konumuz bakımından büyük önem arz etmektedir. Muhalefette bulunan üyeler bu ifadeleriyle sadakat yükümlülüğünün boşanma anından geriye yürümeyeceğine ve dolayısıyla boşanma anından sonra gerçekleşen suç bakımından haksız tahrik hükümlerinin uygulanamayacağına isabetle vurgu yapmıştır.

Aynı daire bir diğer hükmünde *“Maktule ... ile sanık ...'in daha önce evli olup 10.04.2013 tarihinde boşandıkları, ancak boşanmadan sonra da görüşmeye devam ettikleri, maktulün başka bir erkekle ilişkisi olduğunu öğrenen sanığın bu nedenle maktul ... ile tartıştığı ve iple boğazını sıkarak öldürdüğü olayda; sanık ile aralarında resmi evlilik bağı olmayan maktulenin Türk Medeni Kanununun 185. maddesi uyarınca sanığa*

⁶⁶ Yargıtay 2. H.D., 2010/21386 E., 2012/2205 K., 09.02.2012.

⁶⁷ Yargıtay CGK, 2016/780 E., 2019/35 K., 22.01.2019; 2017/110 E., 2018/557 K., 22.11.2018.

*karşı sadakat yükümlülüğünün bulunmaması karşısında, maktulenin başka birisi ile ilişkisinin olması sanık lehine haksız tahrik oluşturmayacağı gibi (...)*⁶⁸ ifadelerine yer vererek boşanılan eşe karşı sadakat yükümlülüğünün olmadığını ve bu bağlamda haksız tahrik hükümlerinin uygulanamayacağını özellikle belirtmiştir.

Anılan Yargıtay kararlarındaki bir diğer önemli husus, töre nedeniyle işlenen suçların saik suçu olması sebebiyle bu suçlar bakımından haksız tahrik hükümlerine zaten gidilemeyeceğidir. Zira 29. madde gerekçesinde yer alan şu ifadeler, maddenin kanuna konuluş amacının eski kanun dönemindeki namus gerekçesine sığınarak haksız tahrik indirimi almak şeklindeki yanlış uygulamanın önüne geçmek olduğunu açıkça belirtmektedir:

“Hiddet veya şiddetli elemin haksız bir fiil sonucu ortaya çıkması gerekir. Maddeye bu ibarenin eklenmesinin amacı, ülkemizde özellikle “töre veya namus cinayeti” olarak adlandırılan akraba içi öldürme suçlarında haksız tahrik indiriminin yanlış biçimde uygulanmasının önüne geçmektir.”

Yargıtay gibi doktrin de töre saiki ile haksız fiilin bir arada bulunamayacağını kabul etmektedir⁶⁹.

Yukarıda yaptığımız tüm açıklamalar ışığında, eski eşin işlediği kasten öldürme suçlarında çok yüksek oranlarda töre saikinin bulunduğu, bu saikin bulunduğu eylemler yönünden haksız tahrik indirimine gidilemeyeceği Yargıtay ve doktrin görüşüyle sabittir.

VI. ULUSLARARASI HUKUKTAN KAYNAKLANAN YÜKÜMLÜLÜKLER

Kasten öldürme suçu, neredeyse tüm insan hakları metinlerinde koruma altına alınmış bir hak olan “yaşam hakkı”na yönelmiş bir suçtur. İlgili hakkın Türk hukukunda Anayasa ve TCK ile güvence altına alınmış olmasının yanı sıra, başta AİHS olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu pek çok uluslararası insan hakları sözleşmesinde

⁶⁸ Yargıtay 1. C.D., 2016/4609 E., 2017/5004 K., 13.12.2017.

⁶⁹ ARTUK / GÖKCEN / ALŞAHİN vd., 2019, s. 153 – 154; KOCA / ÜZÜLMEZ, Genel Hükümler, 2014, s. 341.

de bu hakka yönelen saldırılara karşı hükümler bulunmaktadır. Devletler iç hukuk mevzuatları gibi bu sözleşmelere de uymakla yükümlü olup ihlal durumunda uluslararası sorumlulukları doğmakta ve diğer ilgili devletler uluslararası hukukun meşru kabul ettiği yaptırımları uygulama hakkına sahip olmaktadır⁷⁰.

Usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmeler Türk Ceza Hukukunun doğrudan kaynaklarından biridir⁷¹. Bu anlaşmalardaki maddelerin kanun hükmünde olduğu, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkacak uyuşmazlıklarda ise milletlerarası antlaşma hükümlerinin esas alınacağı Anayasa'nın 90. maddesinde hüküm altına alınmıştır.

Avrupa Konseyi tarafından 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açılan ve "İstanbul Sözleşmesi" adıyla bilinen Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, temelde kadına yönelik her türlü şiddetle mücadele etmeyi amaçlamakta ve bu amaca yönelik uluslararası iş birliği öngörmektedir. Türkiye 12 Mart 2012'de sözleşmeyi onaylayan ilk ülke olup hiçbir madde bakımından çekince konulmamıştır. Sözleşme hükümleriyle taraf devletlere çeşitli alanlarda önleme, koruma ve yargılama yükümlülükleri getirerek öncelikle şiddetin en aza indirgenmesini, sonrasında şiddet mağdurunun korunmasını ve desteklenmesini sağlamaya çalışmakta; bu amaçla sözleşmeyi imzalayıp onaylayan devletlere kadına yönelik her türlü şiddeti önlemek ve bununla mücadele etmek için devlet çapında etkili, kapsamlı ve uyumlu politikaların benimsenmesi ve uygulanması sorumluluğu yüklemektedir (md. 5). Bundan sonraki aşamada ise devletlere, belirli davranışlara ilişkin hukuki veya cezai yaptırım öngörme (md. 7) ve bu amaçla uygun finans ve insan kaynaklarını tahsis etme (md. 8) yükümlülüğü getirmekte ve bu yolla cezanın caydırıcı etkisinden yararlanarak şiddetin azaltılmasını hedeflemektedir. Dolayısıyla sözleşmenin başlıca amacı, suç olarak düzenlenmesi gereken tipik eylemlere ilişkin tanımlar yaparak taraf devletlerin bu hususlarda cezai düzenlemeler yapmasını

⁷⁰ ACER, Yücel / KAYA, İbrahim, **Uluslararası Hukuk**, 5. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 301.

⁷¹ KOCA / ÜZÜLMEZ, **Genel Hükümler**, 2014, s. 48.

sağlamaktır. Bu bağlamda TCK'nın da sözleşme ile uyumlaştırılacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir⁷².

İstanbul Sözleşmesi'nin “Cezayı ağırlaştırıcı koşullar” başlıklı 46. maddesi şu şekildedir:

“Taraflar, aşağıdaki koşulların, bu koşulların söz konusu suçun halihazırda temel unsurlarını oluşturmadığı hallerde, iç hukukun ilgili hükümlerine uygun olarak, bu Sözleşmede belirlenen suçlarla ilgili olarak verilecek cezanın belirlenmesinde ağırlaştırıcı koşullar olarak göz önünde bulundurulabileceğini temin etme üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

a suçun, iç hukukun kabul ettiği eski veya mevcut bir eşe veya birlikte yaşanan bireye karşı, aile fertlerinden biri tarafından, mağdurla birlikte ikamet eden biri tarafından veya yetkisini suistimal eden biri tarafından işlendiği hallerde; (...)”

Görüldüğü gibi sözleşmede düzenlenen suçlar bakımından uygulanacak ağırlaştırıcı nedenler tek tek sayılarak belirlenmiştir. Öncelikle fail ile mağdur arasındaki ilişki eski eş, eş, partner, ana, baba, büyükanne, büyükbaba, çocuk, mağdurla aile bağı olan yakını, aile üyesi olmamakla birlikte aynı hanede yaşadığı kişiler ya da mağdurla arasında alt üst ilişkisi bulunan kişiler tarafından işlenmesi durumunda cezanın ağırlaştırılacağı hüküm altına alınmıştır. Burada taraflar arasındaki güven ilişkisinin yaratacağı tahribatın daha ağır bir yaptırıma bağlanmasının kabulü gerekmektedir. Bu konuda özellikle fiziksel ve cinsel şiddet fiilleri bakımından mağdur ve fail arasında bu tip bir bağ bulunması genel olarak TCK kapsamında suçun nitelikli hali olarak düzenlenmiş olmakla birlikte; eski eş ve partner bakımından böyle bir yaklaşıma rastlanmamaktadır⁷³. Bu noktada Sözleşme'nin “ev içi şiddet” temelinde kurduğu korumanın mağdurun faille aynı haneyi paylaşırsa da paylaşmasa da aile veya hanede, eski veya şimdiki eşler ya da partnerler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel,

⁷² ERGÜNEŞ DURAN, 2014, s. 45.

⁷³ ERGÜNEŞ DURAN, 2014, s. 65.

psikolojik ve ekonomik şiddeti kapsadığı; dolayısıyla Sözleşme'nin korumayı bir adım öteye taşıyarak bu kişilerin aynı çatı altında yaşamamaları durumunu da içerdiği göz önüne alındığında TCK'daki söz konusu düzenlemenin yetersiz kaldığı görülecektir⁷⁴. Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda sözleşmenin taraf devletlere getirdiği yükümlülüğün göz önünde bulundurularak TCK'nın sözleşme ile uyumlu hale getirilmesi ve bu amaçla şiddet içeren suçun “eski veya mevcut bir eşe veya birlikte yaşanan bireye karşı aile fertlerinden biri tarafından” işlenmesi halinin ağırlaştırıcı sebep kabul edilmesi zaruridir.

İstanbul Sözleşmesi'nin ilgili hükmü en temel insan hakları olan yaşam hakkı ve vücut bütünlüğünü korumaktadır. İlgili hüküm Türk kanunlarıyla çelişki halinde olmayıp yalnızca TCK ile getirilen hükmün kapsamını belirtmekle beraber, yukarıda da belirtildiği gibi Anayasa hukuku ve uluslararası hukukun getirdiği yükümlülükler uyarınca, bahsedilen hükmün Türk kanunlarıyla çelişmesi halinde bile Anayasa'nın 90/5. maddesinin son cümlesi uyarınca kanunun üzerinde bir norm olarak esas alınması ve uygulanması gerekecektir.

Sözleşmenin denetim mekanizması yaptırım kararı alabilecek şekilde kurulmamıştır. Ülkemizde de Anayasa'ya uygun olarak yürürlüğe giren temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmaların normlar hiyerarşisine bakıldığında AİHS ve CEDAW'ın daha üst konumda olduğu görülmektedir⁷⁵. Bununla beraber sözleşmenin gerek ilk derece mahkemeleri gerekse yüksek mahkemeler düzeyinde öncelikli olarak hükme esas alınması şart olup sözleşmedeki “eski eş” ifadesi dikkate alınmadığı ve uyum sürecini kolaylaştırmak adına TCK bu yönde düzenlenmediği sürece uluslararası hukuka aykırı hareket edilmiş olacak, ayrıca Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nin izleme ve denetim komitesi olan GREVIO (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzmanlar Grubu) karşısında uluslararası sorumluluğu gündeme gelecektir. Ayrıca

⁷⁴ ERGÜNEŞ DURAN, 2014, s. 46-47.

⁷⁵ DEMİRKİR ÜNLÜ, Müge, **İstanbul Sözleşmesi'nin (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi) Ulusal Hukuk Açısından Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, 2014, s. 181.

GREVIO’da sözleşmenin Avrupa Konseyi ve insan hakları mekanizmalarının tümüyle iş birliği yapacağı vurgulanmıştır.

Tüm bu tedbirlerle beraber, GREVIO’nun bir yargı organı olmadığı ve sözleşmeye aykırılık halinde başvurulabilecek başka bir merci bulunmadığı belirtilmelidir. Her ne kadar sözleşmenin iç hukukta tam geçerliliği bulursa da doğrudan uygulanabilir nitelikte hükümler içeren ama bir uluslararası yargı organı eliyle sağlanan denetime yer vermeyen sözleşmelerin uygulanmasının sadece ulusal yargı sisteminin sorumluluğuna bırakılması, bir Türk mahkemesince verilen temel hak ve özgürlüklere ilişkin sözleşme ile ilgili kesinleşmiş hükmün ancak akademik, siyasal ve diplomatik yoldan eleştirilebileceği, buna karşın bir uluslararası yargı organı önüne götürülemeyeceği gerekçesiyle doktrinde sıklıkla eleştirilmektedir⁷⁶. Bu bağlamda sözleşmelerin yaptırım gücünü ve genel anlamda insan haklarının evrenselliğini arttırmak adına geniş ölçekli insan hakları yargılamaları yapan mahkemelerin kurulması talepleri de dile getirilmektedir.

Konda’nın İstanbul Sözleşmesi’ne ilişkin Türkiye genelinde farklı illerde yapılan Ağustos 2020 tarihli araştırması, lise mezunu kadınların %52’sinin, üniversite mezunu kadınların ise %71’inin Türkiye’nin sözleşmede kalmasını desteklediğini göstermektedir. Erkeklerde bu istatistik lise mezunlarında %36, üniversite mezunlarında %52’ye düşmektedir. Lise altı grupta hem erkeklerin hem kadınların ancak %20’si sözleşmeyi desteklemektedir⁷⁷. Bu istatistik, kadına şiddeti önlemede eğitimin önemini açıklıkla ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Failin mağdurun eski eşi olduğu kadın cinayetleri Türkiye’de uzun yıllardır toplumun her tabakasının aşına olduğu bir sorundur. Namus, tahrir gibi gerekçelerin altına sığınarak işlenen bu suçlar toplumsal cinsiyet rollerinin hem sonucu hem de tetikleyicisidir.

⁷⁶ AYBAY, Rona, “Uluslararası Antlaşmaların Türk Hukukundaki Yeri”, **TBB Dergisi**, Yıl: 2007, Sayı: 70, (s. 187 – 213), s. 210.

⁷⁷ https://media-cdn.t24.com.tr/files/Barometre_111_IstanbulSozlesmesi.pdf (erişim tarihi: 10.09.2020)

Güncel Yargıtay uygulamasında fail ile mağdur arasındaki boşanma hükmünün kesinleşmesi anından itibaren kasten öldürme suçunun temel şeklinin işlendiği kabul edilerek bu hüküm uyarınca cezalandırma yapılmaktadır. Yürürlükteki kanun açısından bu uygulama hukuka uygun olmakla beraber, bu çalışma kapsamında açıklanan gerekçelerle eski eşin suçun nitelikli halinden sorumlu tutulamaması cezanın amacına aykırı ve koruyucu işlevi sağlamaktan uzaktır. Bu bağlamda kanunun sosyal hayatla uyumlaştırılması çağrısı talebi farklı mecralarda sıklıkla dile getirilmektedir.

Bir insan hakları sorunu olan eski eş cinayetlerinin iç hukukta tanınmaması noktasında Türkiye'nin parçası olduğu sözleşmeler dolayısıyla uluslararası hukukta da sorumluluğu doğmaktadır.

Kanaatimizce TCK'daki kasten öldürme suçunun “eski veya mevcut bir eşe veya birlikte yaşanan bireye karşı aile fertlerinden biri tarafından” işlenmesi halinin ağırlaştırıcı sebep kabul edilmesi eski eşin de suçun ağırlaştırılmış şekliyle cezalandırılmasını sağlamak; öncelikle bu failer tarafından işlenen cinayetlere karşı koruyuculuğu arttıracak, “üçüncü sayfa cinayetleri”nin sayısını azaltacak; sonraki aşamada ise toplumsal vicdanın yatıştırılmasına hizmet edecektir. Hukuki açıdan Türk mevzuatının uluslararası hukukla uyumlu hale gelmesi noktasında da büyük önem arz eden bu hükmün ivedilikle ceza hukuku mevzuatına kazandırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ACER, Yücel / KAYA, İbrahim, Uluslararası Hukuk, 5. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.

AKBABA, Zeynep Burcu, “Töre, Namus ve Töre Saikiyle Kastan Öldürme”, **TBB Dergisi**, Yıl: 2008, Sayı: 75, (s. 333 – 351).

ARDUÇ, Nazmiye, **Türkiye’de Kastan Adam Öldürme Suçunu İşlemiş Faillerin Kişilik Yapılarının Analizi ve Öldürme Suçunun Yordayıcılarının İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.

ARTUK, M. Emin / GÖKCEN, Ahmet / ALŞAHİN, M. Emin vd., **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 18. Basım, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2019.

AYBAY, Rona, “Uluslararası Antlaşmaların Türk Hukukundaki Yeri”, **TBB Dergisi**, Yıl: 2007, Sayı: 70, (s. 187 – 213).

BAYRAKTAR, Köksal, “Kasten Adam Öldürme”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, (s. 57 – 78).

DEMİRKİR ÜNLÜ, Müge, **İstanbul Sözleşmesi’nin (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İç Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi) Ulusal Hukuk Açısından Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, 2014.

DOĞAN, Recep, “Yargıtay Kararlarında Töre Saikiyle Öldürme Suçu”, **TBB Dergisi**, Yıl: 2016, Sayı: 126, (s. 123 – 166).

ERDEM, Mehmet, **Aile Hukuku**, 2. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

ERGÜNEŞ DURAN, Ezgi, **İstanbul Sözleşmesi’nin İç Hukuk Bakımından İncelenmesi ve Sözleşme’nin Uygulanmasında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Rolü**, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2014.

İÇER, Mehmet Fatih, **Yaralama ve Öldürme Suçları**, 1. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 7. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.

KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 2. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

KOLBURAN, Şahide Güliz, “Kadın Cinayetleri Konusunda Nedensel Bir Değerlendirme: Sahip Olma Güdüsü”, **Adli Tıp Bülteni**, Yıl: 2017, Sayı: 22/3, (s. 194 – 199).

MONTESQUIEU, **Kanunların Ruhu Üzerine**, 5. Basım, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2017.

ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAKSIZ, Pınar, **Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler**, 10. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAKSIZ, Pınar, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 14. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 15. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

PALUT, Âdem, **Kasten Adam Öldürme Suçu**, 1. Basım, Adalet Yayınları, Ankara, 2019.

RADFORD, Jill / RUSSELL, Diana E. H. (eds.), **Femicide: The Politics of Woman Killing**, Twayne Publishers, Buckingham, 1992.

SOYASLAN, Doğan, **Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 6. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006.

TEZCAN, Durmuş / ERDEM, Mustafa Ruhan / ÖNOK, Murat R., **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, 17. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

TOSUN ALTINÖZ, Şengül, “Femicide: Psychosocial Characteristics of the Perpetrators in Turkey”, **International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology**, Yıl: 2018, Sayı: 62/13, (s. 4174 – 4186).

ÜNKAP, Özge, **Türkiye’de Namus Adına İşlenen Cinayetler: Mücadele ve Kazanımlar Kamer Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Bilim Dalı, 2009.

YASSI, Fatma, **Boşanmış Kadınlar ve Eski Eş Şiddeti**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2014.

Online Kaynaklar

<http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2889/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2019-raporu>, (erişim tarihi: 11.08.2020)

- <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/emine-bulut-cinayeti-kararinda-tartisma-neden-agirlastirilmis-muebbet-degil-5402940/>, (erişim tarihi: 11.08.2020)
- <http://www.kirik kalebarosu.org.tr/Detay.aspx?ID=120117>, (erişim tarihi: 11.08.2020)
- <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet1.pdf>, (erişim tarihi: 11.08.2020)
- https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_5.pdf, (erişim tarihi: 11.08.2020)
- <https://sozluk.gov.tr/?kelime=>, (erişim tarihi: 11.08.2020)
- <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/Dr.Hakan-Hakeri5.pdf>, (erişim tarihi: 11.08.2020)
- <https://kareningalasmith.com/category/counting-dead-women/>, (erişim tarihi: 11.08.2020)
- <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2845/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2017-veri-raporu>, (erişim tarihi: 11.08.2020)
- <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2869/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2018-veri-raporu>, (erişim tarihi: 11.08.2020)
- <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2889/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2019-raporu>, (erişim tarihi: 11.08.2020)
- http://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/Kadin_Cinayetleri_Rapor.pdf, (erişim tarihi: 11.08.2020)
- <https://ailevecalisma.gov.tr/ksgm/siddete-maruz-kalindiginda/>, (erişim tarihi: 11.08.2020)
- <https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/eski-esini-sokak-ortasinda-pompali-tufekle-oldurdu-1736666/>, (erişim tarihi: 11.08.2020)
- <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/bursa/eski-karisini-18-yerinden-bicaklayarak-olduren-zanli-namus-icin-oldurdum-13114400>, (erişim tarihi: 11.08.2020)

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/son-dakika-samsunda-eski-es-dehseti-19-yerinden-bicakladi-2788123>, (erişim tarihi: 11.08.2020)

https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/cedaw_komitesinin_19_sayili_genel_tavsiye_karari.pdf, (erişim tarihi: 11.08.2020)

https://media-cdn.t24.com.tr/files/Barometre_111_IstanbulSozlesmesi.pdf (erişim tarihi: 10.09.2020)